

НАЦИОНАЛЬНАЯ
БИБЛИОТЕКА
РУССКОЙ АКАДЕМИИ
НАУК

925001-

- 925102

Mag. St. Dr.

III

V O T U M

Jásnie Wielmożnego JMci Pána
S T A N I S Ł A W A
Hrabi ná Wiśniczu y Járośławiu
LUBOMIRSKIEGO,

Márszałká Wielkiegò Koronnego,

Ná Wálnym Senatûs Consilium

M I A N E,

w Wárszawie die 28 Majj Anno Domini MDCC.

DOnieważ z okazji Gubernatorá Rygskiego, y záczeplenia przez niego ludzi W. K. M. wyniknęła okázya do wojny z Krolem Jego Mcią Szwedzkim w Inflánciech, iáko Wászá Krolewka Mość Pan moy miłościwy *Senatum informare* ráczyłz w Propozycyey swoiey. Co tak niespodzianą *causavit* Wojnę tak dálece, że *improvisa magis feriunt iacula*. Mature *Senatus* uważać musi, áby y Májeřtatowi W. K. Mci zdrową rádą, y assystencyą w tak wielkiey y niebespieczney okázyey *non desit*, y Rzptey nieostrożnością swoią, álbo domysleniem się tego, co mu nie sámemu tylko *solvere* należy, nie uwikłáł. Te tedy wszystkie Punkta *Propositionis* W. K. Mci naybárdziej ná tey funduią się przyczynie, ná ktorey práwie to całe zákłáda się *Consilium*. A naprzód

Imprezá Inflantska zda się, że *ad Consilium nostrum* nie należy, z drugiey zaś strony zda się, że należy.

Rationes pro prima parte te są: że *inchoare bella vel indicare*, iest *negotium pertinens ad omnes tres Ordines*, y pogotowiu *resolvi* nie może, co iest *Iuris integræ Reipublicæ*.

Z drugiey zaś strony pokázuie się, że Woyná nie ma się dopiero záczynać, ále iuż iest záczęta. Przeto *in casu emergenti*, áby *Respublica* nie zostáwáła *inconsulta ob periculum accidentale*, czemuby *in instanti providere* nie mogła, nie powinna byđz przecię *sine Consilio* opuszczona, *non ut decidatur circa Principale*, *sed ut provideatur detrimento publico circa accidentale*. Trzebá tedy *distingvere Senatûs Consultum, à Consilio statûs*. *Consilium statûs vertitur circa consensum omnium Ordinum*, *Senatûs Consultum* zaś przy Rezydentách *ab integris Ordinibus* utwierdzone, ma potesta-

A

tem

925058

III

tem ząbiegąnia rzeczom, y rątowania się *in casibus subitaneis*. Iąko to mamy przykłady, że kiedy Szwedzkie Woyskå weszły były do Polski, *tractabantur resolutiones concernentes totam Rempublicam*, iąko *opportunè temporis & necessitati servientes*; å przećię o to zå złe nie miała Rzeczpospolita, y owszem *probavit*. Bo kiedy przypadek przyniešie *occasionem rerum*, prędeyby *periculum* przyszło nå Rzeczpospolitą, ålbo *emolumentum* ućiekło, niżby się Rzeczpospolita ziąchåła, y tåkby ålbo pożytek swoy opuściła, ålboby była przyczyną dobrowolną swego niebespieczeństwa.

Już tu tedy *casus fert*, że to *Consilium*, ktoreby *omnes res Ordines* formowåć powinny, musiało *mutare naturam ex necessitate eventus*, y ząbiegąjąc prędko *malis Reipublice*, obraca się *in Consilium necessarium*, bo *repentinum*.

Jedno tedy zda mi się obråć sobie muśiemy z tego dwoyga; co pierwey lepiej uczynić: czyli *interrogare Rempublicam*, czyli *non deserere*? *Deserere* zåś niegodzi się, y zoståwić *in periculo Regnum* żadną miarą, *etiam absentibus integris Ordinibus*. Zåczym wolno, rozumiem, *occurrere Consilio repentinis casibus Reipublice*.

In hoc tedy *fundamento* tylko mowiąc, do czego nås *publica necessitas*, *non arbitrium consulendi* prowadzi, tåk mi się zda, że nie iest *presentis loci & temporis investigare* tu wprzod, & *ponderare motiva & rationes* tey zåczętey od W. K. Mći imprezy. Bo *cognitio rationum & cause huius emergentis*, nie do nas tylko såmych, åle do całych Stånów Rzeczypospolitey nå Seymie należy, ktorym W. K. Mość nie wåtpię, że *satisfacies*, iąko dokumentåmi *legitimæ* w tym *necessitatis*, tåk światu całemu Manifestem sprawiedliwości chwalebnych dzieł swoich.

Tåm *patebit*, iezeli tå imprezå wyniknęła tylko *ex motivo solius arbitrij* Wåszey Krolewskiej Mći, czyli *ex fundamento* Krolewskiej obligåcyey *recuperandarum avulsarum partium Regni ex vinculo Iuramenti*. Tåm się uzna y to, iezeli Krolowie, Pånowie nåsı, iąko *primus Ordo & Capita Reipublice*, mogå *reclamare contra anteriora Pacta nociva, vel non observata Reipublice per subsequentem invasionem & hostilitatem invalidata*, w czym *Regna nunquam prescribunt*, ile zå odezwånieniem się świezo *novi Regnantis* po wzięćiu Korony, iåkoś W. K. M. teraz uczynił. Y iezeli *oppressiones Civium Indigenarum Regni Poloniae in Ducatu Lithvanie contra Pacta*, så *vindicabiles* przez Krolow, y *induunt naturam rationis defensivae*. Jezeli Krolowie mogå *suscitare justam causam Reipublice, violentis pactis sepultam*. Jezeli *patebit necessaria causa potioritatis*, że gdybyś był W. K. Mość nie odezwał się do Inflånt, tedy znalazłby się był *vicinus* tåkowy, kto-

ktoryby był o Rydze pomyślał zagrożeniem Prává, *proprietario Iuri, & prentensionibus validioribus Reipublice.*

Te wszystkie rzeczy *magne reflexionis & rationis Status integri*, roztrząsać tu *in Senatûs Consulto non est nostrum*. To się zaś godzi, żebyśmy myśleli, aby *ex hac repentina occasione* nie przypało co *Reipublice nocivum vel dedecorum* przez opuszczenie rąk w okazyey tak wielkiej y niebezpieczney.

Vertitur náprzód w tym *honor & integritas Majestatis*, którey *bona malaq; primario ad Rempublicam pertinent*. Potym *securitas* Granic Wáſzey Krolewskiej Mości y całej Rzeczypospolitey, y ubezpieczenie onych *ab hostilitate adversarij*, co *indubitata imminet*, y prędko pora terażnieysza odkryć musi. Zkąd *convenientius* bydz sądzę, wprzód o obronie y bezpieczeństwie Rzeczypospolitey *in instanti* pomyśleć, á niżeli tu *de legitimitate* zaczętey wojny, iako *nec suo loco, nec tempore, infructuose* kontrowertować. Bo tu *de legitimitate belli* nic decydować nie możemy, á Prowincye Rzptej dla niegotowości stracić możemy.

Aby tedy Rzeczypospolitey *securitati providere*, choć *defensivè* iako nayprędzey; to nie może bydz, chyba *viribus & armis*. Bo *rationibus Status* nie odwróciemy *tempestatem*, ieżeli z własnych sił gotowości nie ukazemy. Przeto potrzebá, abyś W. K. Mość zniósł się z Ich Mościami Pány Hetmánami oboygá Narodow, o rozporządzeniu Woyská, żeby odpor dać potędze, ktoraby *imminere* mogła. Bo *ex qualicunq; occasione* niebezpieczeństwo następuie, godzi się *providere securitati* ieżeli nie *offensivè*, tedy przynámniey *defensivè*; nie ná to: aby *indicere bellum* (bo to do całej Rzeczypospolitey należy, y Scymowi *reservatur*) ále aby wstępné uczynić *imminentibus periculis*. Rzeczypospolitey zaś nie pokazać sił swoich, kiedy sąsiedzi w Domu Rzeczypospolitey *aream dimicationis* uczynią; y bez potęgi zostawiać, byłoby to nie tylko *ignominiosum*, ále y wielce *periculosum, & injuriosum*.

Cum foederatis też *Principibus Vicinis*, ktorzy trzymają *litora maris*, należałoby mieć iako nayprędszą konferencyą y pewność, aby *positivè* deklarowali, ieżeli *assistent solide & realiter* W. K. Mści, y aby dali słowo, że Okrętom z ludźmi do lądow *accessum* nie pozwolą, y przez Páństwá swoje żadnych ludzi do Granic W. K. Mści nie przepuszczą, bo bez tego upewnienia trudno mam radzić W. K. Mści, abyś *dubiam sortem & onera belli* sam ná ramię swoje brał.

Do tego y Porty Kurlandskie iako naywárowniey *Presidijs* osadzić, aby y z tamtego brzegu wszelkiey potędze wysiadającey ná ląd zabić. Z czym się tu nie szerzę, bo to *ad Consilium bellicum* należeć ma. *Maturè* iednak wprzód *ponderare*

rare wszystkie *ardua*, któreby tą Woyną za sobą pociągnęła, życze W. K. Mości.

A náprzód uważyc należy, że Rzeczpospolita wszystkie brzegi morskie w nie swoich, ale cudzych rękach ma, *nihil possidet maritimum*, ani *Classes* żadnych formować nie może, któreby zastępowały przystępu cudzych okrętów wojennych. V kogo inszego tedy, nie u nas te wrotá od morzá są w ręku do Królestwa Polskiego, takdalece: że onym do nas nigdy nie zawarte, nam zaś do nich nigdy nie otwarte. Trzeba tedy mieć wprzód *Cathegoricam securitatem fidelis & sincere colligationis cum Vicinis maritimis*, aby szczerze bronili, y niepozwalali przystępu *parti adversae*, aby (iákom námienil) *communi operá* zabiegać *hostilitatibus* od morzá.

Ale ieżeli tylko *fortunam* W. K. Mći *respicient* Przyjaciele, według owej powieści: *Prosperas res omnes sibi vendicant, adversa uni imputantur*; á co gorzsa, ieżeli *in turbido* będą chcieli co ná Rzeczpospolitey podczas iákiego, strzeż Boże, nieszczęścia (od czego *res humane* nie są wyięte) *in partem suam* potym Tráktátami wymusić, albo wyciągnąć, byłby w tym error wielki *fallacis spei*, y nie bez szkody y wstydu musiałoby się mowić: *Non putáram*.

W tey tedy kondycyey rzeczy terážnieyszych, luboby sprawiedliwych, ale że ieszcze wątpliwych, ani *Consensu Ordinum* ztwierdzonych, życzyłbym *more Iani utrâq; facie prospicere eventibus*, ani się ieszcze wyrzekąć, albo ustępować *rationes* zaczętey Imprezy od W. K. Mości, ile po wziętey Fortecy Dynemundzie, która iuż iest w rękach W. K. Mći, ani też *reijcere* ofiarowaney przez wielkich y przyiázných Rzeczpospolitey Monárchow medyácyey. Ktora to *brevis pausa rerum* będzie *magistra cum tempore soliditatis* Przyaciół ku W. K. Mości, y lepiey náuczy, poki się medyácyá nie skończy, ieżeli *firmitate fundamento* takowa Woyná mogłaby się prowadzić. Da czas przeyzrzenia się lepiey, ná którą stronę obrocić się W. K. Mći będzie należało y gruntowniey, czy ná *continuationem belli*, czy ná *meliorationem pacis*. A kiedy *mediatio Principum Amicorum* zátámuie nieco *Armistitio precocitatem hostilitatis*, *lucraberis* czas W. K. Mość, donieść to całej Rzeczpospolitey, czego my tu *resolvere sine tribus Ordinibus* nie możemy; y tylko *obviando periculis repentinis, sensus, non decisiones* podáemy.

Ale y tá ofiarowana W. K. Mći przez wielkich Monárchow medyácyá, *maturâ indiget reflexione*, iáko bez Deputátow Rzeczpospolitey ná to wysádzienia, miałby się ten *Actus* fundować. Bo niewiem ieżeli *Commissarij ex solo Senatu* wysádzeni,

dzeni, mogliby temu *sufficere ad dandas declarationes integrum Corpus Ordinum concernentes*, gdyby Deputatow *tertij Ordinis Reipublice ad Consilium* W. K. Mści wysłanych nie było, ile kiedy *recens docet exemplum*: że do vspokoienia nie dawno zachodzących w Prusiech z Xiążęciem Iego Mścią Elektorem Brändeburkim interweniencyi, z Seymu *ab Equestri Ordine* nāznaczeni byli Deputaci.

Ablegátowi też Krolá Iego Mści Duńskiego *prima Executio Pactorum*, przez tak wiele lat ieszcze *non practicata* (tymże sposobem *dubius hereo*) iáko ma byđz deklarowana y rezolwowana, kiedy tá rekwizycya *spectat ad eos, quorum est condere & interpretari*. Przyidzie tedy y w tym podobno W. K. Mści *ad Consilium Statús omnium Ordinum* zawięsić *cathegoricam declarationem*. Wyssłuchác iednak godzi się *Propositiones ex Senatús Consilio*, áby one donieść Rzeczypospolitey, y Krolá Iego Mści Duńskiego *in desiderijs* iego *ex integro Ordinum Consilio*, potym *resolvere*, obiecawszy mu w tym po Conferencyi *cum Ordinibus* prędką deklaracyą.

Conferencya zaś *cum Ordinibus Reipublice* do ząbieżenia tym wssytkim *occurencyom*, & *periculis promanantibus*, powinąby byđz iáko nayprędsza. Pierwszy sposob iest Seymem, który iezeli *ob longitudinem solennitatum*, & *molem suam* byłby *pro remedio expedito & prompto*, zważyc dobrze potrzebá: lubo *Constitutione* obiecany iest Seym ná Wiosnę, ále podobno ná ten czas *non sperabantur* takie *repentine occasiones rerum*, iákic *casus tulit*.

Iezeli tedy *pericula hostilitatis* zątrzymáne byđz moga, póki Seym *non determinabit* rzeczy, zyczyłbym W. K. Mści złożyć Seym, y oraz *satisfacere promissioni* przeszłego Seymu. Ale iezeliby tylko *mora nociua*, & *sola securitatis Reipublice impedimenta* z tąd vrosć miály; bo *servatis consuetudinibus & solennitatibus* według Práwa, nie przyszloby Seymowác, áz nayprędzey *in Augusto*, á *hostilitas* pierweyby się zączęła *ab utrinq;*, nizby zgromádenie Stánow Rzeczypospolitey w tey mierze determinowáło *modum & remedia*, ktore iáko nayprędzey są potrzebne. Zyczyłbym raczey zążyć tego sposobu, który bráli przed się Krolowie Ich Mści *Antecessores* W. K. Mści *in similibus occasionibus*, kiedy się co tráfiło náglęgo y niebespiecznego, to iest: *Denuntiabant* przez zloženie Seymików iáko nayprędszych *necessitatem Reipublice*, y skłádáli Conwokacyą *cum Deputatis* z Seymików *in minori numero*, dołożywszy w Vniwersále potrzeby *resolutionum ad hunc solum casum*, ktoreby *tractari* miály. Táka Conwokacya byłą *ex Senatús Consilio* od Krolá Iego Mści Kázimierzá zložona *Anno 1658.*, y miála szczęśliwy

skutek, a Sejm *cum solennitatibus* na inšzy czās odłożony. Z tey dopiero Conwokacyi, mogłyby się dąć *declaraciones*, tak Krolowi Iego Mści Duńskiemu, iako y *resolutiones Mediatorum, ex consensu trium Ordinum*.

Mieysce zaś *hujus Convocationis* kędyby bydź miało, rozumiałbym, żeby bliżey tey ściány, która *exposita est periculis*, nie tylko dla pędzney o wszytkim wiadomości, y potrzebnym Ordynansow, ale y traktowania rzeczy, albo wśpokoienia onych *cum partibus*, pędkiego, y wygodnego.

A że W.X. Litewskie naybliższe jest y naypodlegleysze z tey okazyi niebezpieczeństwu, także y tá część Inflánt, która *sub Dominio Reipublice* y z Kurlándyą zolśaie, gdzieby musiała bydź *Sedes Belli semper miserrima*, tedy aby pędsza y sposobnieysza od támtych Stron wiadomość, tudzież & *obices periculis à Consilio viciniore* mogły bydź bez omieszkania, rozumiałbym, aby tá Conwokacya odprawiła się w Wilnie, albo w Kownie, z czego te *commoda sequentur*.

Náprzod, bliskość tych Kráioy, którym *succurrere* potrzeba; táż bliskość y dla potrzebnych deklaracyi wszelkim Traktátom y Medyacyom od Rzeczypospolitey. *Fama* przytomności W.K.Mści & *Ordinum efficaciae auctoritatis*, *rebus* & *ponderi* ich *opportuna*, ile kiedy *robore Reipublice* do tego wśpárta będzie. Które to *robur* z przytomną Radą *Ordinum Reipublice*, uczyni wielki wśręt rezolucyom *Adversarij*, kiedy powágá W.K.Mści z Rzeczypospolitą bliska będzie, y doda *sercá* y *stimulos*, wierności támečnym Obywátelom, y *celeritate* wszelkim Traktátom, któreby bez Rzeczypospolitey bydź nie mogły rezolwowáne. *Sequetur* támeż zá tym, y sposobnieysze wszytkich difidencyi w W.X. Litewskim wśpokoienie, kiedy prezencya W.K. Mści *solari efficaciam* rozpędzi *nebulas*, a przywroci *lumen* & *animam* rozroźnionym sercom, zá przytomną interpozycyą W.K.Mści. Tym tedy sposobem idąc, *non rejicies* W.K. Mści *Principum Amicorum Mediationem*, ani też *deseres iustas Causas Reipublice*, stánawszy rowno *Viribus* & *Iuribus potens* na drodze na obie strony gotowey, *medius inter arma* & *Pacem*. *Abbreviabis* przy tym *remoras Consiliorum*, *importunas* záwsze *magnis conatibus*, a zachowasz *sua prerogativa Ordinum*, & *non deeris* przez to *Glorie* wielkich dzieł swoich, kiedy *cum Consensu Reipublice* to uczynisz, co *pausa* krotkiego czásu w támtych Kráiách náuczy *ex progressu rerum*, abyś potym Sejmowi *fructus maturiores summae prudentie Regie*, iako y wáleczoney ręki swoiey, chwalebnie przyniosł *cum immortalitate* wielkiego Imienia swego.

W inšzych zaś Punktách, w których słyszę zgodne zdánia
Ich

Ich Mściow M. M. PP. *uniformiter* przedemną mowiących, y iá *consentio*, iáko niemniey y ná sátsfakcyá Ludziom wielkim *in Re- publica* nie tylko z sámey słuszności, ále & *ex consideratione meri- torum* Ich M. M. P. Pánów, iáko to w Długu náleżyтым *pro ex- pensis* I. M. P. Krákowskiego M. M. P. W suplemencie I. M. P. Woiewodzie Łeczyckiemu Posłowi Wielkiemu W. K. Mści. do Porthy. I. M. P. Woiewodzie Kiiowskiemu, M. M. P. , zá kto- rym *ipsa merita loquuntur*. Tudzież I. M. P. Stároście Chełmskie- mu; I. M. P. Sekretarzowi teyże Ablegácii, y innym Ich Mściom, ktorym tá *debetur* od Rzeczypospolitey & *equitas* & *gratitudo*.

Zátoczenie záś Obozu, y inne *Consilia securitatis* & *mo- mentorum rei bellice*, zostáwuie *summae prudentiae* & *reflexioni* Ich MM. PP. Hetmánów oboygá Národów, iáko niemniey & *Consilio Bellico*, do ktorego *in hoc proposito* tá referowác się ma gruntownieysza y sekretnieysza w rzeczách terážnieyszych *dis- positio*.

Interim, sámná conweniencya *rei exigat*, ábyś W. K. Mści do wysłuchánia I. M. P. Ablegatá Krolá Iego Mści Dunskiego, wysádził Deputátów z Senátu, ktoremu wysłuchanie nie może *denegari*, nie tylko *ex rationibus Iuris, Civilisq; consuetudinis Gen- tium*, ále & *propter rationes informande Reipublice* w Instrukcyi od Wálszey Krolewskiej Mści ná przyszłe Seymiki.

A ná koniec wielką w tym reflexyá mieć życzę, ieżeli (iákom powiedział) Seym czy Conwokacyá wziąć przed się. Bo Conwokacyá możesz W. K. Mści złożyć gđzie się będzie po- dobało *pro exigentia necessitatis*. Seym záś nie będzie mógł byđż bez Práwá osobliwego, chyba w Wárszawie; á *distantia à rebus agendis* dáleka, y bez bliskości tám Osoby W. K. Mści siłaby zászkodziło *decisionibus necessarijs circa resolutiones* & *occasiones op- portunas*. Nátura záś *hujus praesentis coniuncturae* táka iest: że prędko *subera suberare* potrzebá, álbo ná stronę dobrej impre- zy, álbo pożytecznego pokoiu. Bo *Adversario tractu temporis* siły przybędą, y potrosze co raz więcej wysádzác będzie lu- dži Okrętami, y ták do Woyny iák y do Pokoiu *duriores* po- tym co dáley będą *Conditiones*. Kiedybyś tu tedy W. K. Mści w odległości Seymował, támby *Adversarius* gospodárował w bliskości, vpádliby *animo támechni* Obywátele, *desperarent*, y poczytáliby *desidia Vicini Amici* & *federati*, przybliżyłyby *me- dia Adversario* co raz więkšie, y byłoby to *Consilium* Seymo- we, iákie niegdy było zá czásów pierwszej Woyny Ko- zackiey, że kiedy w Wárszawie rádzono, w ten czás Białą- Cerkiew y inne Fortece Rzeczypospolitey Kozacy odbieráli, y *ab ipso Consilio Reipublice* ginęła *Respublica*. Dla tego *magnis actionibus* trzebá záwśze *propius adesse, quàm abesse*.

Drugie zaś *impedimentum resolutionibus* byłoby z tąd. Ze Seymując otworzyłby się *laxior Campus sribendarum Legum ad libitum*, z kąd niezgodą & remora, a *necessitates presentes* w-więziłyby się, albo poszły na stronę, z kąd zgubą y szkodą. W Conwokacyi zaś nie pisałoby się nic, tylko to, co *concerneret indemnitatem Ordinum Reipublicæ, & securitatem à periculis presentibus*.

A ieżeli by na koniec bez Seymu bydź nie mogło, tedy *minus malum eligendo* inż Dwuniedzielny obrąć sobie lepiey, ale bliżey tamtey ściąny niż Wárszawą, y to *cum ea prescriptione & asscuratione* w Instrukcyách, że się żadne *penitus Máterye*, tylko *remedia ad presentem casum, & inducendam inter Ordines Regni confidentiam* traktować nie będą. Bo inaczey *presentio* wielkie z tąd *pericula*, y boday *non irremediabilem casum* Rzeczypospolitey.

To z obligacyi moiey *fideliter & sincerè* donioższy *presenti Consilio, & consummatissime* Ich M. M. M. Pánow *prudentie*, kończę vniżonym podziękowaniem W. K. M. Pánu memu Miłościwemu, nayniższe oddając z mieyscá mego zá to dzięki, że ani *precocitas querendæ glorie*, ktora iest *celerrima*, y pożyskania *Provinciarum ablatarum* Rzeczypospolitey, nie vniósłá *plus ultra Consilium equanimissimam & Regiam mentem* W. K. M. *sine communicatione* wprzod tego Rzeczypospolitey *presenti Consilio*: iáko nie mniey y zá to; żeś *Heroico & Paterno in Rempublicam animo*, same tylko Rzeczypospolitey dobro vpátruiać, tak wielką wziął przed się imprezę, y oraz *asscurationem acquisitorum pro Republica Diplomate suo* tak Oycowśko y dobrotliwie Rzeczypospolitey *precavere* dekláracyą swoią Páńską ofiarowałeś. Czego iáko *Secula Posteritati*, tak *ipsa Posteritas Seculis*, nie wygásłá w sercách Oyczystych *inscribet* pámiecią.

